

อัครลาก:

จริยธรรม

ที่ต้องเรียนรู้

อายะตุลลอฮฺ เชคมะศอฮฺรี

จริยธรรม

ความนำ

ความสำคัญของ 'อัครลาก' ในอิสลาม เป็นเรื่องที่มีการพูดถึงอย่างไม่ต้องสงสัย เพราะเมื่อพิจารณาว่า 'อัครลาก' เป็นองค์ประกอบหนึ่งในสามของหลักการศาสนา คือ อะกีดะฮฺ (หลักความเชื่อ) อะฮฺกาม (กฎข้อบัญญัติศาสนา) และอัครลาก (จริยธรรม) ซึ่งเป็นสื่อในการที่มนุษย์จะใช้เพื่อสร้างความสัมพันธ์ยังพระผู้อภิบาลอันทรงเกียรติของเขา การสร้างความสัมพันธ์อันนี้ถือเป็นเป้าหมายของการดำรงอยู่ของมนุษย์ มนุษย์จะยังไม่ได้ชื่อว่าเป็นผู้ที่สมบูรณ์จนกว่าเขาจะได้ใช้ชีวิตท่องเที่ยวไปในแนวทางที่อัลลอฮฺ (ช.บ.) ได้ขีดชั้นไว้ในชะรีอะฮฺ (ข้อกำหนดของศาสนาอิสลาม) สำหรับเขา ในแนวทางซึ่งบรรดาศาสนทูต ทายาท และผู้ปฏิบัติตามท่านเหล่านั้นได้เพียรพยายามในเรื่องนั้นๆ และอันเนื่องจากชะรีอะฮฺอิสลาม อันบริสุทธิ์ที่ปรากฏในทุกแง่มุมของมันไม่ว่าจะเป็นเรื่องสังคม สถาบันครอบครัว ฐานะภาพของบุคคลโดยทั่วไป เศรษฐกิจ การเมืองหรืออื่นๆ ที่เป็นความต้องการของมวลมนุษย์นั้นไม่อาจจะสมบูรณ์ได้ นอกเสียจากต้องเป็นไปตามวิถีทางด้านจริยธรรม ซึ่งข้อกำหนดของศาสนาวางอยู่บนเรื่องนั้น

เราอาจทำความเข้าใจสิ่งดังกล่าวอย่างสังเขป จากคำกล่าวของท่านศาสดา(ศ)ที่ว่า:

“ฉันถูกแต่งตั้งให้เป็นนบี เพื่อทำให้จริยธรรมชั้นสูง(อัครลาก)สมบูรณ์แบบขึ้น”

หากว่ามีสิ่งใดในทัศนะของอัลลอฮฺ(ช.บ.) ที่ยิ่งใหญ่กว่าการมี 'อัครลาก' ละก็ แน่นอนเหลือเกินพระองค์จะต้องมอบสิ่งนั้นให้เป็นสมบัติเฉพาะของนบีผู้ทรงเกียรติของพระองค์ นายแห่งสรรพสิ่งทั้งมวล ผู้มีเกียรติยิ่งในบรรดาสิ่งถูกสร้างทั้งหลาย เมื่อพระองค์ได้กล่าวยกย่องท่าน(ศ)ไว้ ในคัมภีร์ของพระองค์ พระองค์ได้เผยให้เห็นถึงความสำคัญของอัครลากและคุณค่าของมันตอนที่พระองค์ได้กำหนดคุณสมบัติของร่อซูลผู้ทรงเกียรติของพระองค์ว่า :

...وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ (القلم: ๔)

“แน่อนอย่างยิ่ง เจ้าฉันนั้นมีจริยธรรมอันยิ่งใหญ่”

(อัล-กอลัม : 4)

วิชา ‘อัครลาก’ เป็นวิชาหนึ่งซึ่งให้ความสนใจอย่างยิ่งต่อมนุษย์ เป็นการเรียนรู้สภาพความแตกต่างของบุคคลต่าง ๆ และวิชาความรู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับมัน ในวิชานี้จะมีการพูดถึงคุณธรรม ความประเสริฐและวิธีการที่จะได้รับมัน และการทำให้ดวงจิตเข้าครอบครองคุณธรรมความดีงามนั้น ๆ อีกทั้งจะมีการพูดถึงสิ่งที่ตรงกันข้ามกับคุณธรรมความประเสริฐ คือความเสื่อมเสีย ความน่ารังเกียจ และวิธีการที่หลีกเลี่ยงจากมัน อีกทั้งการทำให้ดวงจิตรู้สึกงเกลียดจงชังสิ่งนั้น อันเป็นสิ่งที่มียผลอย่างใหญ่หลวงในการกำหนดข้อบังคับของศาสนาและสิ่งที่เกี่ยวพันกันในด้านการศึกษา เยียวยาสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และการเมือง โดยที่การได้มาซึ่งอัครลากที่ดีนั้นเป็นความสำคัญอันหาที่เปรียบไม่ได้ในศาสนาอิสลามของเรา เฉพาะอย่างยิ่งท่านศาสดาผู้ทรงเกียรติ(ศ)ได้ชี้แจงว่า ‘ครูคนแรกของวิชาอัครลาก’ และเป็นแบบอย่างที่ต้องปฏิบัติตาม ดังที่อัลลอฮฺ(ช.บ.)ตรัสว่า :

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَ ذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا
(الأحزاب : 21)

“แน่นอนอย่างยิ่ง ในตัวของศาสนทูตแห่งอัลลอฮฺมีแบบฉบับอันงดงามยิ่งสำหรับสุเจ้า สำหรับผู้ที่ปรารถนา(ยัง)อัลลอฮฺ และวันสุดท้าย และเขารำลึกถึงอัลลอฮฺอย่างมากมาย”(อัล-อะฮฺซาบ:21)

เช่นเดียวกันท่านอิมามผู้ทรงธรรม(อ)ทั้งหลายที่ได้สืบทอดอำนาจการชี้นำต่อจากท่านศาสดา(ศ) ก็เป็นตัวอย่างและแบบฉบับที่ดำรงอยู่เป็นตัวสร้างควมน่ารื่นรมย์ให้กับหน้าประวัติ ศาสตร์อิสลาม ด้วยกับการมี ‘อัครลาก’ ที่ทรงคุณค่า และวิถีชีวิตที่ชี้นำผู้คน ซึ่งเป็นผู้ถ่ายทอดวิถีชีวิตของท่านตาของท่านเหล่านั้น(ศ) ไม่มีความสงสัยใดที่คงเหลืออยู่เลยในกรณีดังกล่าว เพราะอัลลอฮฺ(ช.บ.)ตรัสว่า:

إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَ يُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا (الأحزاب : 33)

“อันที่จริงแล้วอัลลอฮฺทรงประสงค์จะขจัดความโสมน(ทั้งภายนอกและภายใน)ให้ออกไปจากตัวของสุเจ้าอะฮฺลุลบัยตุ และทำให้สุเจ้าสะอาด

หากว่ามีสิ่งใดในทัศนะของอัลลอฮฺ(ช.บ.)ที่ยิ่งใหญ่กว่าการมี ‘อัครลาก’ ละก็แน่นอนเหลือเกินพระองค์จะต้องมอบสิ่งนั้นให้เป็นสมบัติเฉพาะของนบีผู้ทรงเกียรติของพระองค์

บริสุทธิ์ยิ่ง” (อัล-อะฮฺซาบ : 33)

เป็นที่น่าเสียใจอย่างยิ่งที่ว่า ทั้ง ๆ ที่วิชาอัครลากมีความสำคัญอย่างใหญ่หลวง ประกอบกับมันนั้นมีผลในด้านบวกต่อการขัดเกลาจิตวิญญาณ และทำให้มันคงอยู่ตลอดไป แต่ทว่าสถาบันการศึกษาของเรากลับให้ความสนใจในเรื่องดังกล่าว น้อยมาก หรือแทบจะไม่ให้ความสำคัญเลยก็ว่าได้ กลายเป็นวิชาที่ไม่ค่อยมีใครรู้จัก

หลังจากการปฏิบัติอิสลามแห่งอิหร่าน การให้ความสำคัญต่อวิชานี้เริ่มฉายแสงสว่างไสว เช่นเดียวกับวิชาการเมือง การปกครอง ซึ่งสาธารณรัฐอิสลามฯเป็นผู้วางรากฐานและให้ความสำคัญอย่างยิ่งยวด เพราะการปฏิบัติของคนหนุ่มสาวของเรานั้นไม่ได้ทำการเปลี่ยนแปลงเพียงด้านวัตถุเท่านั้น แต่ยังเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตทางด้านวัฒนธรรม การสั่งสอนอบรม และการปลูกฝังทางความคิดในเรื่อง ‘อัครลาก’ ซึ่งถือว่าเป็นเป้าหมายอันยิ่งใหญ่ อีกอันหนึ่งในการเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติดังกล่าว

ท่านผู้นำการปฏิบัติอิสลามแห่งอิหร่าน ท่านอิมามโคหมัยนี(ร.ฮ.) นับได้ว่าเป็นผู้นำและเป็นตัวอย่างที่ดีที่สุด สำหรับการมี ‘อัครลาก’ ที่งดงามยิ่งในยุคสมัยของเรา อัลลอฮฺ(ช.บ.)ตรัสว่า :

إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ (الفاطر : 28)

“บุคคลที่เกรงกลัวอัลลอฮฺจากปวงบ่าวของพระองค์คือ อุลมะอ์(ผู้รู้ผู้ทรงธรรม)”

(อัล-ฟาฏีร : 28)

ยิ่งไปกว่านั้นท่านยังเป็นครูผู้ยิ่งใหญ่ท่านหนึ่งของวิชา ‘อัครลาก’ และถือได้ว่าเป็นจุดสุดยอดของศตวรรษนี้เลยก็ว่าได้(ขออัลลอฮฺ(ช.บ.)ได้ตอบแทนท่านอันเนื่องมาจากวิชานี้ด้วยการตอบแทนที่ดีและสมบูรณ์แบบยิ่ง)

ท่านอิมาม(ร.ฮ.)ไม่เคยละทิ้งคำสั่งเสียให้เรียนรู้ในวิชา ‘อัครลาก’ ยังให้ความสำคัญด้วยการชี้นำของท่านเองและแสดงออกมาอย่างอาจหาญในช่วงชีวิตอันจำเริญของท่าน ท่านไม่เคยลืมนเลือนเลย แม้กระทั่งในพินัยกรรมทางศาสนาและการเมืองของท่าน ท่านยังตอกย้ำอีกว่า:

“การให้ความสำคัญต่อวิชาการที่เกี่ยวข้องกับจิตวิญญาณอันสูงส่งอย่างเช่น วิชาอัครลาก การขัดเกลาตัวเอง และการมุ่งตรงยังอัลลอฮฺ

(ช.บ.)-ขอให้อัลลอฮ์ได้ทรงประทานสิ่งนั้นให้กับเราและพวกท่าน-ถูกนับว่าเป็นส่วนหนึ่งของญิฮาดอัคร์(การต่อสู้อันยิ่งใหญ่) และเป็นความปรารถนาอันยิ่งยวดของอิสลามอันเป็นที่รักและรัฐอิสลามนี้จำเป็นอย่างที่จะต้องมีการวางรูปแบบการดำเนินการที่พร้อมสำหรับการค้นคว้าสู่เป้าหมายนี้ และกำหนดให้ครู อาจารย์ ผู้รู้ที่มีความสามารถและเหมาะสม ได้มีโอกาสอย่างเต็มที่ในการเรียนรู้และสั่งสอนวิชาการเหล่านี้”

จากตรงนี้เองที่การให้ความสำคัญของอัล-อะดีษต่อวิชา‘อัคลาก’ และการเรียกร้องเชิญชวนเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงสมัยของเรา ซึ่งการปรากฏของพวกวัตตุนียมก้าวรुक้าไปในสิ่งนี้ และจำกัดขอบเขตคุณธรรมความดีของมนุษยชาติไว้ และผลักไสมันให้ออกไปไกลแสนไกลจากศาสนาของพวกเขา คนพวกนั้นทำเป็นไม่รับรู้ต่อความสัมพันธ์ของตัวเองกับพระผู้สร้างอันเนื่องจากความโง่เขลาเบาปัญญา ในที่สุดก็ได้ผลเป็นความระส่ำระสายทางวัฒนธรรม ความอยุติธรรม ความไร้ปัญญา และความแตกแยกเป็นส่วนๆ ได้แพร่กระจายออกไป และความโง่เขลาได้ครอบคลุมไปทั่ว อีกทั้งความหลงผิดก็ซจรขยายไกลออกไป

มันทั้งหมดนั้นเกิดขึ้นเพราะมนุษย์ได้ออกห่างจาก‘อัคลาก’อันมั่นคง และการขัดเกลาตัวเองในช่วงเวลานี้ไม่มีสิ่งใดที่จะให้ชีวิตชีวาแก่เรา ไม่มีความสุขใดที่เราปรารถนา นอกจากมัน และไม่มีความดีงามใด ๆ ที่เราหวังไว้ นอกเสียจากเราต้องทำตัวเองให้อยู่ในสภาพย้อนกลับไปสร้างสายสัมพันธ์กับอัลลอฮ์(ช.บ.) ต่อที่มาของศาสนาเราอันบริสุทธิ์ และยึดกุม‘อัคลาก’อันสูงส่ง อีกทั้งปฏิบัติตามสิ่งที่ได้ถูกกำหนดไว้แก่เรา เพื่อเป็นการเตรียมพร้อมสร้างเมืองอันจำเริญสำหรับการมาของอิมามแห่งยุคสมัย(อ)

ภาคบทนำ

บทที่ 1

ความหมายของวิชาอัคลาก

คำว่า‘อัคลาก’ เป็นพหูพจน์ของคำว่า ‘คุลุก’ ซึ่งให้ความหมายว่า วิธีปฏิบัติ แนวทาง ส่วนความหมายตามหลักวิชา‘อัคลาก’นั้นกินขอบเขตกว้าง

การขัดเกลาตัวเองในช่วงเวลานี้ไม่มีสิ่งใดที่จะให้ชีวิตชีวาแก่เรา ไม่มีความสุขใดที่เราปรารถนา นอกจากมัน และไม่มีความดีงามใด ๆ ที่เราหวังไว้ นอกเสียจากเราต้องทำตัวเองให้อยู่ในสภาพย้อนกลับไปสร้างสัมพันธ์กับอัลลอฮ์ (ช.บ.)

ขวางกว่านี้ โดยให้รวมหมายถึง พฤติกรรม คำพูด และความคิดที่ออกมาจากคุณลักษณะเหล่านี้ ไม่ว่าจะเป็นคุณลักษณะที่ดีหรือเลวก็ตาม

ดังนั้นวิชา‘อัคลาก’ จึงเป็นวิชาการที่ถกเถียงกันในประเด็นปัญหาคุณลักษณะที่ดำรงอยู่ในตัวเองและพูดถึงการกระทำ คำพูด และความคิดที่ออกมาจากคุณลักษณะเหล่านั้น พูดถึงวิธีการในการป้องกันตัวเองจากนิสัยต่ำช้าทั้งมวล กรรมวิธีในการสร้างตัวเองด้วยคุณงามความดี ความประเสริฐ และการดำเนินตามวิถีทางแห่งความผาสุกชั่วนิรันดร์

อัคลากเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติดั้งเดิมอันบริสุทธิ์

อัล-กุรอานได้ยืนยันอย่างชัดเจนว่า คุณธรรมเป็นสิ่งดี และความชั่วเป็นสิ่งน่ารังเกียจ นั้นเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติดั้งเดิมอันบริสุทธิ์ เป็นความเข้าใจที่อยู่ภายใน และจิตวิญญาณสามารถรับรู้ถึงสิ่งนั้นได้โดยไม่ต้องอาศัยการเรียนรู้ก่อนจึงจะสรุปได้ว่า ความอธรรมเป็นสิ่งที่ชั่วช้า และความยุติธรรมเป็นสิ่งที่ดีงาม

อัลลอฮ์(ช.บ.)ตรัสในอัล-กุรอานว่า:

وَنَفْسٍ وَمَا سَوَّاهَا فَأَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوَاهَا
(الشمس : 7-8)

“ขอสาบานด้วยดวงจิต และสิ่งที่ทำให้มันมั่นคงขึ้น แล้วพระองค์ก็ทรงดลให้มันมีสภาพแห่งการฝ่าฝืน และสภาพแห่งการมีความยำเกรง” (อัซ-ซัมซ : 7-8)

ดวงจิตที่มีสภาพแห่งการฝ่าฝืน ก็คือความต่ำทราม

ส่วนดวงจิตที่มีสภาพแห่งความยำเกรงนั้นก็คือความมีคุณธรรมความประเสริฐ

การทำความเข้าใจเรื่องความดีของคุณธรรมทั้งหลาย และความน่ารังเกียจของความชั่วร้ายต่าง ๆ นั้น เป็นเสมือนเช่นการทำความเข้าใจถึงการมีอยู่ของอัลลอฮ์(ช.บ.) คุณลักษณะอันสูงส่งของพระองค์ และพระนามอันจำรัสของพระองค์

อันที่จริงมนุษย์เรานั้น เมื่อสิ่งที่ถูกปกปิดอยู่ได้ถูกเปิดเผยขึ้น ความเปลือยเรอได้มลายสิ้นไปแล้วเขาก็จะเข้าใจธรรมชาติอันบริสุทธิ์ ค้นพบและ

มองเห็นคุณลักษณะอันสมบูรณ์ทั้งมวลด้วยหัวใจ
ของเขาเอง อัลลอฮฺ(ช.บ.)ตรัสในอัล-กุรอานว่า:

فَاذْا رَكَّبُوا رَفِيَ الْفُلْكِ دَعَا اللّٰهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ
(العنكبوت : 6٥)

“เมื่อพวกเขาโดยสารอยู่ในเรือ พวกเขาได้วอน
ขอต่ออัลลอฮฺ โดยบริสุทธิ์ใจในศาสนาของ
พระองค์” (อัล-อันกะบูต : 65)

ก็เป็นเพราะเขาประจักษ์ในอัลลอฮฺ(ช.บ.)
จึงได้วอนขอต่อพระองค์ เข้าใจในเอกภาพของ
พระองค์ ดังนั้นจึงไม่ได้มุ่งหวังต่อสิ่งใด นอกจาก
มุ่งตรงยังพระองค์ แต่เพียงพระองค์เดียว เขา
ประจักษ์ว่าพระองค์ทรงได้ยิน ทรงรู้ ทรงพลา
ภาพ ทรงเอื้ออาทร ทรงเมตตา ... จึงได้เรียกหา
พระองค์ และต้องการความปลอดภัยและการรอด
พ้นจากภัยอันตรายเหล่านั้น ทั้งหมดนั้นเหมือนกับการ
ที่เขาพบและรู้ด้วยหัวใจของตนเอง และความ
รู้สึกภายในของเขาเองถึงความดีงามของคุณธรรม
และความน่ารังเกียจของความชั่วร้ายและต่ำทราม
ทั้งหลาย

สิ่งที่กล่าวไปก็คือ ความหมายของถ้อยคำ
ของเราที่ว่า ‘อัคลาบ’ เป็นส่วนหนึ่งของสิ่งที่อยู่ภายใน
อันเป็นธรรมชาติดั้งเดิมที่ติดตัวมา พิสูจน์ได้
ด้วยตัวเองโดยไม่ต้องใช้การเรียนรู้ หรือค้นคว้า
ใด ๆ ทั้งสิ้น ดังนั้นความดีงามของการรักนวล
สงวนตัว ความดีงามของความกล้าหาญ และความ
ดีงามของความยุติธรรม จึงไม่ต้องใช้เหตุผลใดมา
พิสูจน์สิ่งดังกล่าว เช่นเดียวกันความน่ารังเกียจของ
ความชั่วต่าง ๆ ความน่ารังเกียจของการนินทาให้
ร้าย ความน่ารังเกียจของความอธรรม ความน่า
รังเกียจของการนิ่งเฉยไม่ใส่ใจต่อความเป็นธรรม
ต่าง ๆ ความน่ารังเกียจของความซื่อสัตย์
ความน่ารังเกียจของการยอมรับการกดขี่และ
ความอธรรม ก็เป็นสิ่งที่รู้ได้โดยสัญชาตญาณเช่น
เดียวกัน

อัคลาบเป็นวิชาการที่รับรู้ได้ ด้วยตนเอง (ฮุกูรี)

วิชาการแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ
ประเภทที่รับเอารูปของสิ่งหนึ่งเข้าไปไว้ในจิต
ส่วนอีกประเภทหนึ่ง คือรับเอารูปของสิ่งนั้นเข้า

อันที่จริงมนุษย์
เรานั้น เมื่อสิ่งที่
ถูกปกปิดอยู่ได้
ถูกเปิดเผยขึ้น
ความเปลอเรือ
ได้มลายสิ้นไป
แล้วเขาก็จะเข้าใจ
ธรรมชาติอัน
บริสุทธิ์ ค้นพบ
และมองเห็น
คุณลักษณะอัน
สมบูรณ์ทั้งมวล
ด้วยหัวใจของ
เขาเอง

ไปไว้ในจิต ตัวอย่างของวิชาความรู้ในประเภท
แรกก็คือ ความรู้เกี่ยวกับสิ่งของต่าง ๆ ที่สัมผัส
ได้ในโลกภายนอก ส่วนวิชาความรู้ในประเภทที่
สองก็คือ ความรู้สึกเรื่องจิตด้วยกับความรู้ที่เกี่ยว
ข้องกับมัน

เมื่อท่านรู้สึกเช่นนั้นแล้ว ก็จงรับรู้ไว้ด้วยว่า
คุณธรรมความประเสริฐ และสิ่งชั่วช้าสามัญอยู่ใน
ความรู้ประเภทที่สอง เพราะคุณธรรมความ
ประเสริฐทั้งหลายและสิ่งที่ไม่ดีไม่งามทั้งหมดนั้น
เป็นสิ่งที่ปรากฏอยู่ในจิตใจ ดังนั้นมันจึงอยู่ใน
ประเภทรับรู้สิ่งนั้นได้ด้วยจิต และอยู่ในจิตใจ
อีกทั้งความคิด คำพูดและพฤติกรรมทั้งมวลนั้น
มีต้นกำเนิดมาจากมันทั้งสองด้วย

อัลลอฮฺ (ช.บ.)ตรัสในอัล-กุรอานว่า :

قُلْ كُلُّ يَعْملُ عَلَىٰ شَاكِلَتِهِ.. (الإسراء : ٨٤)

“จงกล่าวเถิดว่า ทุกคนจะประพฤติปฏิบัติตาม
สามัญสำนึกภายในของเขา”(อัล-อิซาฮ์ : 84)

Thaislamlib

المكتبة الإسلامية التيلاندية
www.thaislamlib.com

อัคลาบเป็นสื่อที่ใช้ใน

การแสวงหาความใกล้ชิด

ยังอัลลอฮฺ(ช.บ)

การขัดเกลาจิตวิญญาณและสร้างตัวเองด้วย
คุณธรรมความดีนั้นถึงแม้ว่าจะเป็นสิ่งที่จำเป็น
ต้องทำตามสติปัญญา และกฎเกณฑ์ศาสนา และ
สำหรับการที่ได้กระทำในสิ่งนั้นก็มิฐานะอันควรแก่
การสรรเสริญอีกทั้งวิชาการในเรื่องดังกล่าวก็ถือว่าเป็น
เป็นวิชาความรู้ที่มีเกียรติหนึ่ง แต่ก็ใช้จะถือว่าเป็น
สื่อที่ยิ่งใหญ่ไปกว่าการเข้าถึงยังฐานะนั้นของผู้ยึด
มั่นในการเคารพภักดี จากการที่การเคารพ
ภักดีมีหลายประเภทที่ถูกกำชับให้ปฏิบัติ และมีข้อ
ห้ามต่าง ๆ มากมายที่ห้ามไม่ให้ปฏิบัติ และถูก
นับว่าเป็นที่น่ารังเกียจที่จะเข้าถึงยังตำแหน่งของ
การใกล้ชิดและในฐานะของผู้เคารพภักดี เช่น
เดียวกัน การขัดเกลาจิตวิญญาณ ยกระดับตัวเอง
จากการใฝ่ต่ำ และสร้างตัวเองด้วยคุณธรรมความ
ดีนั้นก็มิจุดมุ่งหมายและที่สิ้นสุดเหมือนกัน

ดังนั้นจึงเป็นที่ประจักษ์ว่า ผู้ที่เดินทางเข้าสู่
สู่ฐานันดรแห่งการพบอัลลอฮฺ(ช.บ) นั้นจะถือ
เอาการขัดเกลาจิตวิญญาณและการสร้างตัวเอง
เป็นเสมือนบทนำและลำดับต้นที่ต้องปฏิบัติ ☺